

Skorš-samonikla drevesna vrsta, znana bolj zaradi plodov in manj zaradi lesa

(*Sorbus domestica*)

Izvira iz Male Azije. Včasih je bil zelo razširjen kot gozdna in kot sadna vrsta. Danes so drevesa redka. Za tla ni zahteven. Prenese tudi nizke temperature. Cveti v sredini maja. Drevo obrodi rjavkasto-zelene plodove. Plodovi rastejo v skupinah in so podobni plodovom divje jablane. Dozorijo v oktobru. Užiten, slajši in mehkejši postanejo šele, ko se zmedijo, podobno kot nešplje. Vse naše samonikle drevesne vrste pomenijo našo **naravno dediščino**.

Plodove skorša so skupaj s plodovi jablan ali hrušk uporabljali za pridobivanje jabolčnega mošta, saj so v moštu odpravljali motnost in zagotavljali njegovo trajnost.

Skorš uvrščamo med tiste vrste, ki poraščajo predvsem nižje lege, ustrezajo mu območja z blagimi temperaturami, čeprav dobro prenese zimski mraz do -30 stopinj Celzija. Dobro uspeva tam, kjer je naj-manj 1400 sončnih ur na leto. Uspeva na zračnih tleh, ki so bogata z apnencem in glino ter s hranilnimi snovmi. Spomladi odganja zgodaj in je zato precej občutljiv za pozno slano.

V Sloveniji najdemo posamezna drevesa le še na primorskem, Beli krajini ter v Pomurju in Podravju. Rast skorša v višino je v prvih petih letih nekoliko hitrejša kot pri hrastu, potem pa se upočasni. Priraščanje v debelino pa je odvisno od tega, kje raste, priraščanje na travniku je trikrat večje kot v gozdu in tvori široke branilke. Skorš zraste v vrtu do višine 22 m, v gozdu pa preko 30 m. Podobno je z debelino debla, v gozdu je deblo s premerom nad 60 cm razmeroma redko, na travni-kih pa imajo najdebelejši skorši prsni premer 100 cm in več.

Skorš se pomlajuje s pomočjo semena in z odganjanjem iz korenin. Ta lastnost mu je omogočila, da se je tu in tam ohranil tudi v manj svetlem gozdu, najpogostejši je na gozdnem robu in ob gozdnih cestah. Skorš je odporen proti raznim škodljivcem kakor tudi proti onesnaženemu zraku. Ta lastnost izvira verjetno iz tega, ker raste le v tleh, ki so zračna in rodovitna, ter v nižjih legah, kjer je delovanje fotooksidantov manj izrazito. Nevarnost predstavlja le rastlinojeda divjad, če je prisotna v prevelikem številu, ker objeda li-ste in poganjke mladih skoršev. Še posebej ga rada osmuka srnjad, zato je njegova vzgoja brez zaščite nemogoča.

Skorš je med ljudmi znan že več kot dva tisoč let zaradi svojih **plodov**. Iz njih so pridobivali skorševo vino. V ta namen so plodove obrali že v sredini septembra, preden so bili mehki in

zreli. Zrel plod izgubi velik del taninske in ostalih kislin, ki dajejo plodu trpek okus. Vino iz takšnih - ne popolnoma zrelih - plodov skorša pridobi v času alkoholne-ga vrenja posebno aromo, ki ne-koliko spominja na vaniljo, ohrani pa še del kislin oziroma snovi, ki učinkujejo toksično na bakterije in s tem prispevajo k trajnosti tega vina. V nekaterih krajih Slovenije so plodove skorša skupaj s plodovi jablan ali hrušk uporabljali za pridobivanje jabolčne-ga mošta. Ravno skorš je temu moštu odpravljal motnost in zagotavljal trajnost čez vroča poletja. Cena skorševega vina prekaša ceno vina iz grozdja. Iz sto kilogramov skorša stisnemo približno 55 litrov mošta. Plod vsebuje velik odstotek sladkorja, vendar pa je ta prekrit z veliko vsebnostjo kislin. Zato je plod kisel in trpek, kljub temu da vsebuje 20 odstotkov in več sladkorja. Po sladkorju je primerljiv z najslajšim grozdem in ne z jabolki, ki dajejo največ do 17 odstotkov sladkorja. Zaradi velike vsebnosti sladkorja in posebne arome daje skorš odlično žganje. Iz 100 litrov skorševe drozge pridobimo okrog 13 litrov žganja. **Nekdaj so bili plodovi skorša cenjeni kot sadje in so ga prodajali na trgu. Še posebej so bili cenjeni zaradi zdravilnega učinka na črevesje, skorševu marmelado so prodajali v lekarnah kot zdravilo proti črevesnim boleznim. V nekaterih krajih pa so plodove skorša posušili na soncu ali peči ter jih uporabljali kot hrano ljudem in živini. Nadvse okusen je tudi kompot, ki ga pripravljajo iz posušenih jabolk, hrušk in skorša.**

Skorš je vsestransko uporabno drevo. Njegov les, rahlo peščene barve je zelo težak, celo med najtežjimi vrstami v Evropi. Les je bil v preteklosti zelo iskan; lepo se gladi, malo poka in je elastičen. Uporabljali so ga za osi koles, vijake za stiskalnice, žit-ne mline in kopita pušk. Danes ga uporabljajo za izdelavo glas-bil, palic za biljard ter za drago pohištvo.

Pri skoršu in še nekaterih drugih ogroženih drevesnih vrstah smo na preizkušnji, ali bomo ohranili tudi tiste vrste, ki trenutno z vidika gospodarjenja niso posebno zanimive. Vse naše samonikle drevesne vrste pomenijo našo naravno dediščino in ohranjanje je bolj uspešno tam, kjer niso potrebna velika denarna sredstva in velik napor, še posebno pa je ta civilizacijska dejavnost uspešna tam, kjer prinaša dobiček. Zato bo ohranjanje skorša enostavnejše in uspešnejše, če bo njegova gojitev tudi gospodarna. Iz tega razloga bi bilo umestno, da se plodovi skorša zopet pojavijo na naših jedilnih listih, izvlečki iz plodov pa v steklenicah oziroma v sodih naših vinskih kleti. Ponudba bo bolj pestra in bolj zdrava. Treba bo najti tudi predelovalce lesa, in sicer takšne, ki bodo znali dobro ovrednotiti majhne količine lesa, oziroma takšne, ki bodo znali iz res lepega lesa, kar skoršev les je, narediti res lepe izdelke.

(povzeto po avtorici Urški Šproga)

Vir:

http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=skor%C5%A1&source=web&cd=2&sqi=2&ved=0C8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fbor.czp-vecer.si%2Fvecer2000_XP%2F2005%2F12%2F21%2F2005-12-21%2520STR-40-40%2520MX-01%2520IZD-01-02-03-04-05-06%2520PAG-VRT.PDF&ei=y6WOT97MMMaz4ATU5enlBA&usq=AFQjCNH56tVywKsaysqAc8n4DhozGgfDQ